

# 't inschrien

**derde jaargang nr 3, juli 1971 kwartaaluitgave**



„Een Inschrien is een vakje in de tuugkist waarin waardevolle zaken werden bewaard”.

Redactie: J. J. H. Meijer, H. Smeltweg 69, Enschede, tel. (05420) 1 90 86, eind-redacteur.

Adriaan Buter, Neede.

H. H. Hagens, Almelo

J. Overbeeke, Haaksbergen.

Administratie: Mej. G. A. Weussink, Kortenaerstraat 20-II, Enschede, tel. 05420-1 02 06.

Bank: Algemene Bank Nederland N.V. te Enschede, Hoedemakersplein.

Giro: Nr. 1818110 t.n.v. Administratie 't Inschrien, Kortenaerstraat 20-II, Enschede.

Abonnementsprijs f 5,— per jaar.

Losse nummers f 1,50.

Uitgave van de Oudheidkamer „Twente” te Enschede

Overname van de inhoud, in welke vorm ook, is niet toegestaan zonder schriftelijke toestemming van de redactie.

## In de nieuwe Vriezenveense Oudheidkamer weer- spiegelt zich de prae-historie en de geschiedenis van de Vriezenveense Ruslandvaarders

In de B.B.-kelder van het nieuwe gemeentehuis zijn de verzamelingen van de oudheidkamer nu op een overzichtelijke wijze opgesteld. Dit is nu al de vierde huisvesting van dit museum, want door de gestadige groei was telkens een tekort aan expositieruimte de oorzaak van de verhuizing, en nog kan de grote kelderruimte waarover de Vereniging „Oud Vriezenveen” thans beschikt, de fossielenverzamelingen, het middeleeuwse aardewerk, de documenten en oorkonden over de roemruchte handelsrelatie met het tsaristische Rusland en het grote fotoarchief niet bevatten.

Het was in 1949 toen de gedachte door enige ingezetenen werd geopperd om ook in Vriezenveen te starten met een oudheidkamer, want er waren in het verleden reeds talrijke belangrijke vondsten gedaan, die naar andere musea waren verhuisd, omdat ze hier niet konden worden geconserveerd. Ook de documenten, die bij verschillende particulieren nog aanwezig waren over de handelsbetrekkingen, die kooplieden van deze plaats sefert begin 1700 tot 1918 met Rusland en andere landen hadden onderhouden, waren de moeite van het bewaren waard. En zo kwam het besluit om tot oprichting van een oudheidkamer over te gaan.

In het bestuur van de in het leven geroepen vereniging „Oud Vriezenveen” hanteerde de heer H. W. Tilanus de voorzittershamer en de vaardige pen van de burgemeester H. W. K. ridder Huyssen van Kattendijke zorgde voor de afdoening der stukken van het secretariaat. Enige jaren

daarna werd er van „kapitein” verwisseld en werd het roer in handen gegeven van de burgemeester en de pen aangeboden aan de secretarie-ambtenaar J. Hosmar, die nu al 20 jaar secretaris is. In de loop der jaren zijn er veel bestuursmutaties geweest. Nu de burgemeester Vriezenveen verlaat en naar een grotere gemeente in Friesland gaat vertrekken zal een nieuwe voorzitter moeten worden aangewezen. Er zijn nu nog maar enkele oprichters van de oudheidkamer in het bestuur van de Vereniging „Oud Vriezenveen” vertegenwoordigd.

Bij de oprichting kon men niet bevroeden, dat men later nog eens zo de wind in de zeilen zou krijgen, want wie had er toen nog gedacht aan de ruilverkaveling, die, in 1955 begonnen, het gehele landschap zou veranderen, de smalle kavels zou herscheppen in prachtige rechthoekige stukken grond, maar die tevens vele duizenden hectares ondersteboven zou halen, ook op die plekken waar de eerste en de tweede nederzetting van 't dorp waren gelegen. En aan dit terrein zouden de vele amateur-archeologen hun hart kunnen ophalen.

En wat dit laatste betreft is men niet teleurgesteld geworden, want naast de vele documenten, die men over de eerste nederzettingen bezit, heeft het gevonden aardewerk voor de nodige aanvulling gezorgd (het gaafste aardewerk kan men vinden in enige vitrines van de trouwzaal) en konden de tijdvakken van bewoning aan de zgn. Oudeweg en die aan de voormalige Buterweg worden vastgesteld. Maar men stuitte ook op andere voor-



werpen, die in de prae historie dienst hadden gedaan. Uit de zand- en grint-groeven kwamen zelfs nog oudere voorwerpen naar de oppervlakte, en de vele fossielen die daar te voorschijn kwamen, liggen nu in keurige vitrines in de grote B.B.-kelder van het nieuwe gemeentehuis. De collecties zijn zo groot, dat men veel van de verzamelingen oud aardewerk en fossielen heeft opgeslagen in een depotruimte. We willen hier enkele van de belangrijkste fossielen noemen, zoals de vuursteen-zeeëgels, afkomstig uit het Boven-Krijt, verschillende exemplaren *Astylospongia praemorsa* GOLDFUSS, Jura-fossielen vooral steenkernen en afdrukken van ammonieten, steel en wortelfragmenten, alle afkomstig van *Rhizopoterion* sp. en niet te vergeten de ondergedeelten van buitengewone grote Silurische sponzen, *Aulocopium aurantium* OSWALD. Wie zijn kennis wil verrijken over de diluviale en alluviale gronden, moet beslist eens een kijkje in de nieuw ingerichte oudheidkamer gaan nemen. In de vitrines, die aan de noordkant van de kelder zijn opgesteld, verplaatsen wij ons met onze gedachten terug naar het neolithicum en de bronstijd. Er zijn stenen bijl-tjes, welke enigszins aan de hunnebeddencultuur 2e millennium voor Chr. verwant zijn.

Eén er van is met een omstreden, nog niet gedetermineerd prae-historisch voorwerp in handen gesteld van Prof. Dr. H. Brunsting, die naar onze mening dubieuze uitslag geeft. Het brons is in Vriezenveen sporadisch gevonden en nog in het bezit van enige particulieren. Hoewel voor 1323 van enige bewoning in deze streken niets bekend is, moeten er ver voor onze jaartelling reeds volksstammen door de bijna ondoordringbare moerassen zijn getrokken. Ook de gevonden vuursteenartefac-

ten, leverden het bewijs, dat deze streken in de oertijd niet ontoegankelijk waren voor de mens.

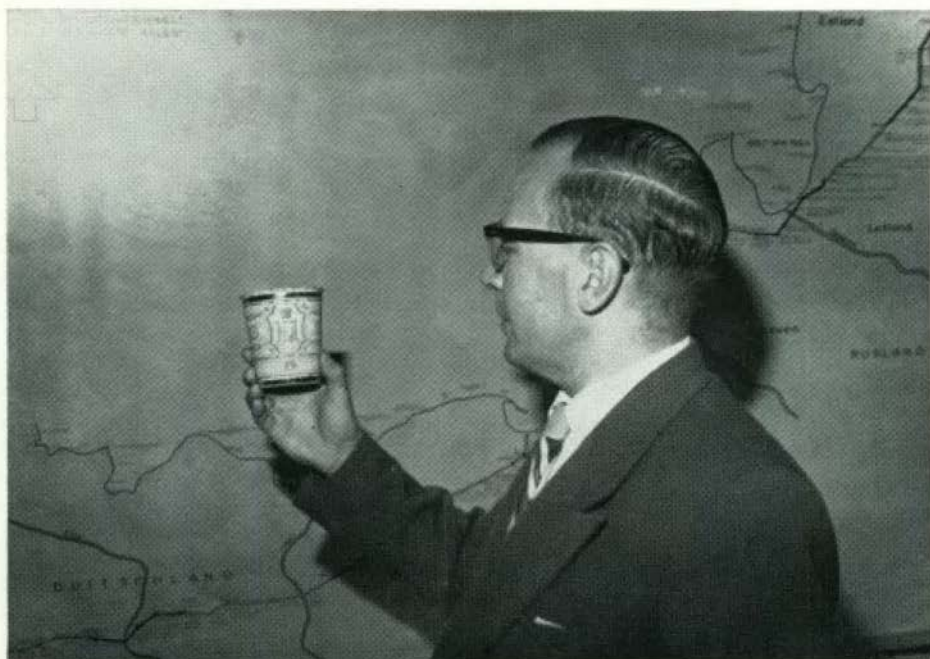
Zeër waarschijnlijk waren ze vanwege hun wildrijckdom juist een aantrekkelijke zomerresidentie voor het jagersvolk. Want dat er jacht werd gemaakt op groot wild, laten de resten van Eland en wilde zwijnen duidelijk zien. In de nieuwe oudheidkamer spreken de Jacobakannen (14e eeuws) en het grauwgrijze aardewerk, ook 14e eeuws, die de bekende kogelpot als voorganger hadden, hun eigen taal over de eerste nederzetting aan de Oudeweg.

De kookpotten (grapes) uit de 16e en 17e eeuw, en de 16e eeuwse rijk versierde stenen kannen van de werkplaatsen uit Siegburg, Raeren en Keulen, die toendertijd de trots van iedere huisvrouw waren, staven de documenten over de tweede nederzetting der Vriezenveners aan de voormalige Buterweg. Eén der „baardmannen“ staat opgesteld in de vitrines van de trouwzaal, de andere in de expositiekasten in de B.B. kelder.

Heeft het dorp, dat in het begin Almelervene heette, veel armoede gekend, later braken betere tijden aan toen ondernemende kooplieden hun weg naar Rusland vonden en daar hun koopwaar aan de man brachten. Dat deze koophandel met Rusland en andere landen de Vriezenveners geen windeieren legde blijkt wel uit het onderstaande gedichtje van de dichter J. Kruijs, waarin duidelijk tot uiting komt de rijkdom, die de Vriezenveners vergaarden. Zo zelfs, dat „t naburig volk“ bij hen leningen sloot.

Wij citeren:

„Het grijze Sibculo,  
En al 't naburig volk van Daarle,  
Ham en Wierden,  
Ja 't statig Almelo,  
Zal steeds een dankbaar oog op  
onzen voorspoed vesten,



Voor een routekaart van de Rusluie, die in 1826 een tocht van Vriezenveen naar St. Petersburg maakten in 15 dagen. De secretaris van de oudheidkamer de heer J. Hosmar toont hier de kroningsbeker van de laatste Czaar Nicolaas II (1896).

Waaruit hun welvaart sproot.  
Wij voerden schatten aan uit  
'swereld vier gewesten,  
En storttens' in hun schoot."

En juist uit deze glorie-tijd van Vriezenveen is er veel te zien in de nieuwe Vriezenveense oudheidkamer. Er is een speciale Russische hoek ingericht, waar men kan wandelen tussen de samowaars (Russische theeketel), verschillende Russische gebruiksvoorwerpen, schilderijen en foto's, maar ook ziet men er de huifkar met linnenkist, waarmede de Vriezenveense kooplieden hun tochten voornamelijk naar St. Petersburg maakten. Het Keizerlijke damast is een tastbaar bewijs, dat deze doortastende kooplieden zelfs tot het Russische Hof doordrongen. Documenten spreken zelfs over vriendschappelijke betrekkingen met de Czarina.

De Russische documenten zijn de

laatste tijd sterk gegroeid, dank zij het contact met Rusland, dat na het sluiten van het culturele verdrag van Nederland met Rusland veel gemakkelijker is geworden. Vroeger ontken-de men van Russische zijde de Vriezenveense handelsbetrekkingen met Rusland, maar nu tonen hun eigen documenten aan, dat er wel terdege een intensieve relatie is geweest tussen Vriezenveen en het tsaristische Rusland.

Het zou dan ook zeer toe te juichen zijn, dat er meer plaats werd ingeruimd voor deze unieke geschiedenis, die de bezoekers van de oudheidkamer toch in het bijzonder boeit. Er zouden meer expositietafels moeten komen waarop de documenten en het fotomateriaal konden worden tentoongesteld.

Aan de noordzijde van het nieuwe museum is een gedeelte van het foto-



## De namen der Twentse marken

De derde groep van markenamen is die van het voormalige richterampt Delden en omvat de marken Delden, met de stad zelf, Kotwijk en Weddehoen, Oele, Woolde, waarin het dorp Hengelo, Azelo, Bakkum, Bentelo en Hengevelde. Denkt men aan de huidige gemeentegrenzen dan zal men misschien menen dat Driene er ook bij hoort; immers, de gemeente Hengelo omvat de voormalige marken Woolde, Oele en Driene. Er bestaat

---

archief ondergebracht, dat men steeds kan wisselen. Aan de zuidzijde zijn vele oude landbouw- en veegereedschappen ondergebracht.

Het ligt in de bedoeling, dat deze gereedschappen na de restauratie van de Peddemorsboerderij op de juiste wijze worden opgesteld. Het behoud van deze prachtige Saksische boerderij is van groot belang voor Vriezenveen, dat zoveel van deze boerderijen zag verbouwd of afgebroken door de tot stand koming van de ruilverkaveling.

Een bezoek aan de nieuwe oudheidkamer met haar Russische hoek is heus de moeite waard. Men kan er terecht op alle werkdagen van 9-12 uur en van 2-5 uur. De toegangsprijs bedraagt voor volwassenen f 0,50 en voor kinderen f 0,25. Voor dit luttele bedrag kan men veel zien, zelfs een oude boerenkeuken geheel ingericht ontbreekt niet. We leven in een jachtige tijd, maar hier heeft de tijd stil gestaan en komt men even tot rust.

J. Hosmar.

een markeboek van dit drielal en van de 15e tot de 18e eeuw hadden ze samen een markerichter, de Heer van Hengelo. Nadien werd de marke verdeeld in Groot- en Klein-Driene; de eerste kwam bij Enschede, de laatste bij Oldenzaal. Oorspronkelijk was er echter één marke Driene, in de tiende eeuw Thrinon geheten, eigendom van Werden; in 1050 schreef men nog Ttrinon maar in de dertiende eeuw Drine (TW). Men herkent in de oude naam het telwoord 'thria', oud-saksisch voor 'drie', maar waar dit op slaat is onbekend. Er ligt een gehucht Drie bij Ermelo, in 855 Thri geheten (TW) en bij Münster ligt Dreine, in 834 Dreginni, in de twaalfde eeuw Driene (TW). Verder is er een Dreine in het Bergische Land, in 1371 Dryne (BL 62); als verklaring wordt aangevoerd dat deze plaats uit drie hoven of waren (Höfen oder Anteilen) bestond, wat ook voor Driene en Drie aannemelijk lijkt.

Van de in de aanvang vermelde markenamen zijn er drie gemakkelijk te verklaren: Woolde: 1305 Wolde (00,531) met de betekenis 'woud'; Bakkum: 1266 Bechem (00,300); het 'heem' de nederzetting aan de beek: Bentelo: 1323 Bentelo (00,748), het 'loo', de open plek in het bos waar bent- of buntgras groeide.

Ook de tweede 'lo'-naam, Azelo, biedt weinig moeilijkheden: 1256 Aselo (00,240); dit 'ase' is een variant van 'es', de boomnaam.

De overige namen zijn minder doorzichtig. Om te beginnen Oele, uitgesproken Eule. De naam komt voor het eerst in 1188 voor wanneer er sparke is van een 'mansus in Velede prope

Delden'. (GAN, 143). Dit Velede moet men lezen als Uelede waardoor de gelijkenis met Eule helderder wordt. Te vergelijken valt de stad Oelde in Münsterland, in de tiende eeuw Ulithi (TW), en Oolde bij Lochem, in 1392 Oelde (SB, 269) maar in de tiende eeuw ook Ulithi. De drie oude vormen hebben het woord 'ule' gemeen, Oost-nederlands en Westfaals voor 'moeras' of 'moerassig land. Voor Oele kunnen we ons dat goed voorstellen: het wordt door de Oelerbeek, dezelfde waaraan Bakkum ligt, doorsneden. Opmerkelijk is dat het Duitse Oelde een stad Beckum in zijn nabijheid heeft.

De uitgang 'ithi' is een verzamel-suffix, het huidige Nederlandse 'te', zoals we dat in geboomte, gebergte en menigte kennen. Uelithi wilde dus zeggen dat hier een aantal drassige stukken grond bij elkaar lagen. Hengevelde wordt in 1188 als Henghevelde vermeld (SB 208), maar in 1475 als Hegenveld (SRT, 50). Over dit element 'henge' heb ik uitvoerig geschreven in het artikel Hengelo in de Driemaandelijke Bladen, 17, 1965. 114-119. Zoals de vermelding uit 1475 laat zien, is 'henge' ontstaan uit 'hegen'; e en ander sprekend voorbeeld is het erve Groothengel bij Goor, waarvan een bewoner in 1355 berent ten heeggelo heet en in 1356 berent ten henghele. De overgang van 'hegen' naar 'heng' is een gevolg van de Twentse uitspraak van 'hegen' als 'hèegn', vermeld door Bezzen in zijn dissertatie, 68: de combinatie van klinker + g + n wordt n, zoals in tegen: tègn; liggen: lign. De betekenis van 'hegen', ontstaan uit 'hagin' is een door hagen of heggen afgezet stuk veld of bos, waar men vergaderingen of rechtzittingen hield: 'een gericht hegen' betekende 'de vierschaar spannen', de rechtplaats afsluiten of afheinen, voor de rechtzitting in gereedheid brengen (MNW). Weddehoen is het huidige Wiene. De

eerste vermelding is van 1323: Wedehon (00,748); dan uit 1475 Wedehoen (SRT, 50), terwijl later de vorm Weden is opgetekend (NGN, VII,40), dat als variant Widen had, waaruit door verdere contractie Wien(e) is ontstaan (VN, 83). Dit Wien is soms verkeerdlijkt tot 'wijn' vernederlandst in een naam als Wijnkamp; dit vermeldt ook Wanink in zijn Twents-Achterhoeks Woordenboek voor de Goorse straatnaam Wijnkamp, oorspronkelijk Wienkamp.

Dat 'wede' of 'wide' betekende zowel 'bos, struikgewas' als 'steenwilg'. Het tweede deel van de naam, 'hon' of 'hoen' is een verbogen vorm van 'ho', dat 'hoogte' betekenende, maar ook wel 'bos' (JON, 84). Te vergelijken valt de naam Vollenhoven, in 944 'silva Fulnaho', het woud Fulnaho. (TW). Daar Vollenhove op een keileemhoogte ligt, heeft men altijd aan de verklaring 'hoogte' de voorkeur gegeven, hoewel de oudste vermelding toch duidelijk van 'woud' sprak. Voor Weddehoen, waarvan het eerste deel behalve 'bos' ook 'teenwilg' kan betekenen, lijkt het me voor de hand te liggen 'hoen' als 'bos' te verklaren, waardoor de hele naam 'wilgenbos(ie)' zou hebben betekend, een aanvaardbare verklaring.

De volledige naam van de marke was Kotwijk en Weddehoen (GAN, 141), maar van dit Kotwijk kan ik noch in heden of verleden een spoor vinden. Ook op de topografische kaart staat het niet vermeld en toch staat me voor de geest dat de brug in de weeg Delden-Goor over een zijtak naar Almelo de Kotwijkse brug heet. Er zijn oude vermeldingen van Kotwijk, maar die betreffen Cotwijk in de buurtschap Raan bij Raalte (RR, II, 748), en 'die Cotwic tot Epe by den Nyerborch', dat is Nienborg even over de grens ten zuiden van Gronau. (Id. 778). De betekenis lijkt me een 'wijk', waarin een



'kotte' of 'kate' stond, te vergelijken met Kootwijk op de Veluwe, in 1396 Kaetwick (de Vries, WB).

De belangrijkste naam is Delden: 1036 Theldun; 1119 Thelden; 1188 Delden (TW). Nog ouder is Delden bij Hengelo (Gld): 996 Thelden (NGN, III, 71); deze vermelding is 40 jaar ouder dan die van het Twentse stadje, maar niettemin kunnen we beter Theldun als uitgangspunt nemen, omdat deze vorm duidelijker de twee bestanddelen weergeeft.

Het eerste deel 'thel' kwam in het Oudsaksisch en het sterk verwante Angelsaksisch als 'thili' voor en bestaat in het Engels nog als 'thele' of 'theal', hoewel het uit de gewone taal verdwenen is. De betekenis is 'plank' of 'planken vloer'; het is hetzelfde woord als het Nederlandse 'deel' dat we in die betekenis kennen. In een veel ouder stadium heeft het woord waarschijnlijk 'den' betekend; in het Oudnoors kwam het verwante woord 'tholl' in die betekenis voor (de Vries, EW). Het is niet gewaagd als we voor 'thel' deze betekenis aannemen; vermoedelijk gold die ook voor de Middelnederlandse vorm 'deel', want in het Markboek van de Lutte vinden we in 1440 het 'deelholt', dat dan 'dennehout' of 'dennebos' zou hebben betekend.

Het tweede deel van de naam is 'dun', ons woord 'duin', dat we tegenwoordig vooral met zandheuvelds langs de kust identificeren, maar oorspronkelijk ook op zandheuvelds in het binnenland van toepassing was. Zo ligt er bij Haselünne in Westfalen een buurtschap Hülsen, die in 845 Hulisdun en in het jaar 1000 Hulisdun heette; de betekenis is een met huls begroeid duin, maar men zou zich misschien afvragen waar die heuvel ooit gelegen moet hebben, want er is geen spoor van te vinden. Uit het Engels weten we dat 'dun' ook wel gebruikt werd voor een lichte helling en soms wel

voor een stuk open land, hier en daar met bomen begroeid. (EPNE XXV, 138) Misschien is deze betekenis bruikbaar voor Delden; misschien moeten we ook denken aan de helling van wat nu de Deldener es is; het is niet meer met zekerheid vast te stellen.

In het jaar 1036, waarin Delden voor het eerst vermeld werd, betekende 'thel', zoals we zagen, 'planken vloer'. Nemen we echter aan dat het 'den' betekende dan moet dat in een veel oudere periode zo geweest zijn, en dan is Delden van aanzienlijk oudere datum.

Wat echter was het nut van zo'n planken vloer? Hij werd vooral gebruikt, naar we het uit Engels weten, om er vergaderingen op te houden (EPNE, XXVI, 204). Er is een plaats Dill in Sussex, in 1262 Thille of Thylle, die aldus verklaard wordt. Ik stel me nu voor dat Theldum oorspronkelijk een met een of meer dennen begroeide plaats was; later werd dat een vergaderplaats en de oude naam kon zonder moeite in ongewijzigde betekenis hiervoor gelden. Als dit zo is, dan is er misschien een verklaring te vinden voor het feit dat de beide Deldens bij de beide Hengelo's liggen.

De naam Hengelo is van dezelfde herkomst als Hengevelde: Hegenlo, ouder Haginlo. Het zou dan een 'lo', een open plek in het bos zijn, waar men een 'gericht heegde', een gerechtsplaats dus, terwijl er niet ver vandaan een 'thel' lag waar men bv. bestuursvergaderingen hield. Om een of andere reden was er een zeker verband tussen die twee.

Ik geef toe dat de verklaring speculatief is; misschien is het louter toeval dat de beide Hengelo's een Delden in de nabijheid hadden. Maar daar nog niemand getracht heeft een verklaring te geven, lijkt me deze poging een stap in de richting die misschien tot een betere oplossing leidt.



## De Gloepe

In de marke Zenderen, thans gemeente Borne, kerkdorp Bornerbroek ligt juist op de grens der gemeente de eeuwenoude boerderij; Arkink of Arkman. De grens loopt door het huis, zodat de deel en de bedrijfsgebouwen gelegen zijn in de gemeente Ambt Delden. Reeds in het manuaal van de Rentmeester van Twente 1325-1336 wordt het erve Arken genoemd. Daar Ark oorspronkelijk dam betekent (zie E. W. de Vries) moet er een water bij het huis gelegen hebben. Dat dit bijna zeker is, kan blijken uit de veldnaam van de weide voor het huis, die

### Afkortingen bij markenamen:

OO = Oorkondenboek van Overijssel door G. J. ter Kuile, 1963-1969.

TW = Toponymische Woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijk en West-Duitsland (voor 1126), door Maurits Gyseling, 1960.

EPNE = English Place-Name Elements door A. H. Smith, 1956.

RR = Registers en Rekeningen van het bisdom Utrecht, door S. Muller Fzn, 1891.

SRT = Schattingsregisters van Twente van 1475, door A. L. Hulshoff, 1953.

SB = Mens en Land in de Middeleeuwen, door S. H. Slicher van Bath, 1944.

GAN = Geschiedkundige Atlas van Nederland: Marken in Overijssel, door G. A. J. van Engelen van der Veen, 1924.

BL = Siedlungsnamen und Siedlungsgeschichte des Bergische Landes, door H. Dittmaier, 1956.

VN = Veldnamen in Nederland, door M. Schönfeld, 1950.

JON = Die Westfälischen Ortsnamen nach ihren Grundwörtern, 1930-1971.

NGN = Nomina Geografica Neerlandica.

de Vries WB = Woordenboek der Noord- en Zuidnederlandse Plaatsnamen, 1962.

de Vries EW-Nederlands Etymologisch Woordenboek, 1963-1965.

MVW = Middelnederlandsch Woordenboek.

B. J. Hekket

„de Gloepe” wordt genoemd. Deze naam was ik al eens teggekomen in Fleringen, waar Lokotte woont, die Gloepenbets genoemd wordt. De Gloepe is de ingang van een eendenkooi en dus moet hier bij het erve Arkink in ver vervlogen tijd een eendenkooi gestaan hebben. Vervolgens vond ik in het nieuwe huis (tijdens de wervelstorm van 1927 is het oude huis verwoest) een gevelsteen, die op uitdrukkelijk verlangen van de vader van de tegenwoordige eigenaar H. H. J. Arkink in de zijmuur van de boerderij is ingemetseld en die de volgende letters aangaf:

IAESHDK  
GBMSEHU  
MDCCCL  
XXXIX

De steen geeft dus het jaar 1789 aan, hetgeen geen moeilijkheden met zich meebrengt, maar wel de eerste twee regels. De heer Arkink had van zijn vader de volgende betekenis herhaaldelijk horen verklaren:

Ingentjan Arkink Elisabeth Stoveler  
Hebben Deze Kamer Ge Bouwd Met  
Sijne Echte HuisVrouw.

De steen heeft dus in de bovenkamer aan (de buitenkant natuurlijk) haar plaats gehad, doch mijn moeilijkheid is deze:

Alle letters kloppen, ook de I van Ingentjan, want Inge is een germaans woord dat nu eens geen suffix maar een prefix is. De naam Ingentjan heb ik echter nog nooit opgemerkt.

En dan mijn laatste moeilijkheid: de M van Met. Dat **'Sijne Echte Huis Vrouw'**, wil er mij wel in, maar die M is mij niet duidelijk. Zou het een vergissing van de steenhouwer geweest kunnen zijn, die nadat hij G B gebeiteld had nog plaats voor enkele letters over had en deze erbij gevoegd heeft? Of zou de letter M een ander woord aanduiden? den?

L. Thien †

## Over bier en muziek

Dat het genot van meerdere glaasjes bier de mens kan brengen tot muziek en zang is wel bekend en dus niets bijzonders. Iets anders wordt het echter wanneer twee eerzame beroepen, dat van bierbrouwer en muzikant door dezelfde persoon worden uitgeoefend, en eerst recht wonderlijk wordt wanneer deze combinatie van beroepen tot een hechte familietraditie wordt die zich over meer dan twee eeuwen uitstrekt en dan nog wel van vader op zoon.

Dit nu heeft zich voorgedan in ons goede Borne waar het geslacht der Meyling's de organisten leverde die in voorbije eeuwen het orgel „geslagen" hebben in de oude Stephanus-kerk. In het kerkelijk archief van de Ned. Herv. Gemeente bevinden zich de aanstellingsbrieven van de navolgende organisten:

GERHARDT MEIJLING 5 Januari 1688  
HERMEN MEIJLINK 25 October 1733  
GERHARDUS MEIJLINK 5 Maart 1773  
HERMAN MEIJLING 30 Juli 1805  
GERHARDUS MEIJLINK 2 Januari 1845  
HERMAN MEIJLING 27 Januari 1881  
JOHANNES MEIJLING 7 December 1890

Toen in 1919 Johannes Meijling zijn slot accoorden had aangeslagen als laatste organist van zijn geslacht schonk het Kerkbestuur hem een album waarin de kunstschilder Tibbe in fraai gecalligrafeerde letters het gehele orgelistische verleden van de Borsche Kerk had geboekstaafd.

De meeste organisten hadden een diensttijd van ca. 40 jaar. Het moge opvallen dat de spelling van de familienaam nogal verschillen vertoont

doch men nam dit niet zo zwaar in deze dagen.

De tekst van deze aanstellingsbrieven is naar stijl en woordkeus nogal opmerkelijk en ik meen er goed aan te doen deze, althans wat de oudste twee betreft, hier te laten volgen:

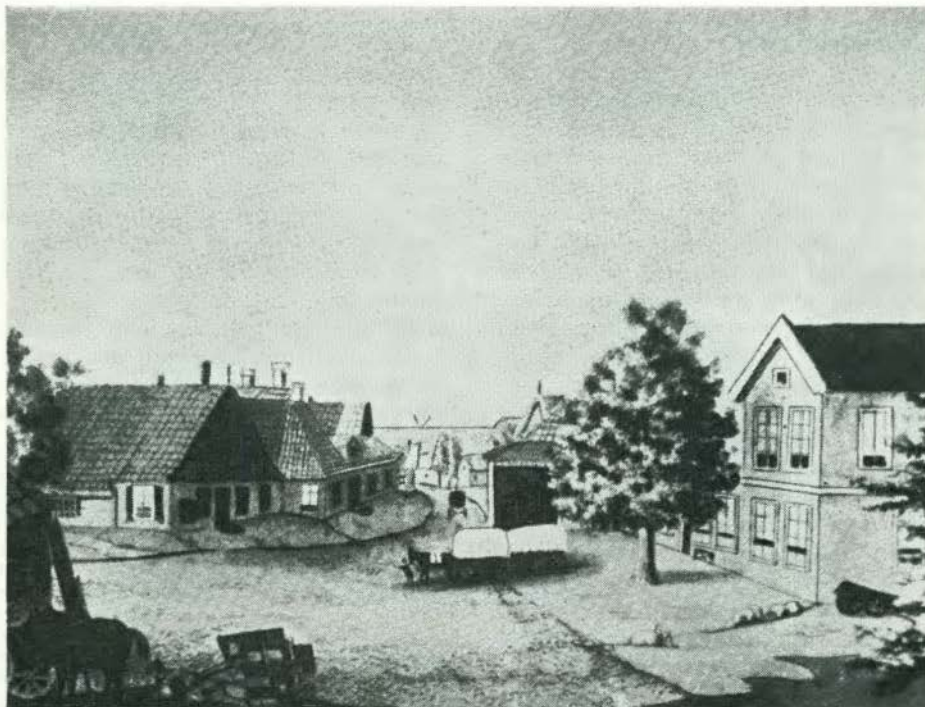
„Alzoo door het ooverlijden van Aarnoldt van Heemeren, gewesene organiste to Bornee, des Orgels bedienings is vacant geworden ende daartoo weeder een bequaam persoon van nooden - soo beroopen wij onder gesreeven Ooverkerckenraaden ende Kerckmeesteren daar too Gerhardt Meijlingh genietende daar voor het jaarlixse Tractament daartoo behoorrende. Mits sigh gedraagende als een goot en bequaam organiste tostaat ende gebeurt, ende oock dese kerckelijke wetten daar too staande, submitterende. Ter naarkoominge deses, is desen acte bij ons wettelijck onder teickent".

Actum Oldemol den 5 Jannuarij 1688.  
(w.g. Joest van Beverforde als Oeverkerckenraot Judit Margareta van Coeverden en anderen)

Waarom dit echtpaar Van Beverforde-van Coeverden zich bemoeide met de kerkelijke zaken in Borne wordt duidelijk als men bedenkt dat Judit Margareta eerst getrouwd is geweest met Christoffel Schele tot Welevelt die het in de kerk van Borne voor het zeggen had en dat zij, ook na haar tweede huwelijk nog heerlijke rechten van het Welevelt mocht blijven uitoefenen aan de zijde van haar man. Zij vond haar laatste rustplaats ook in de kerk van Borne. Een mooie, hoewel beschadigde wapenstein van het echtpaar bevindt zich in de muur van de watermolen van Oele.

De tweede aanstellingsbrief, op de





Markt van Borne ca. 1850. Rechts 'De Keizerskroon' met bierwagen.



Het voormalige logement 'De Keizerskroon', ca. 1895

vorige aansluitende, luidt:

„Nademaal door het versterf van d'organist G. Meijlink die bedieninge van 't Orgel in de Kercke te Borne is komen te vaceren en die plaatse door een bequam subject weder diend voorsien te wesen en dan daaromtrent geconsidereerd, dat wijlen de organist des selfs administratie wel gedaan, en geïnformeerd sijnde, dat des selfs soon Hermen Meijlink sig het slaan en bedienen van 't Orgel wel verstaat, ook door sijn Eerw: de predicant van Borne en andere gerecommendeerd om den selve weder tot organist an te stellen en met die bedieninge te begunstigen; Soo is 't dat Ik, L. J. Baron de Hambroik als Hr. van Welefeld etc, etc. met communiatie en goetvinden van d' Hre. pred: voorn. tot vervulling van die plaatse weder hebben aangesteld en genimneerd tot organist de voord. persoon van Her: Meijlink voor de tijd sijns levens, dar van genietende de profijten en emolumenten van ouds daar toe staande, immers voor soo lange die bedieninge wel doet en daar van geen wettige klagten ter contrarie bijgebracht en goegemaakt konnen worden. Tot bevestinge van dien desen door mij als tijdelijke Here van Welefeld getekend gelijk mede door den Here predicant van Borne gedaan kan worden.

Actum, den 25 October 1700 drie en dertig. (w.g. L. J. v. Hambroick)“

Men ziet dus dat de organist benoemd werd „voor de tijd sijns levens“. De pensioengerechtigde leeftijd was er dus niet bij. En de beloning? Er staat slechts: „de profijten en emolumenten van ouds daartoe staande. Wat ons niet veel verder brengt. Maar als men bedenkt dat de dorps-schoolmeester het omtrent die tijd moest doen met 80 gulden per jaar waarbij hij dan nog moest zorgen voor de griffels en voor de brand in

het schoollokaal, dan is dit tractement in onze ogen toch wel een lachertje geweest, om het nu maar eens modern te zeggen.

De oude Meyling's hebben de kunst van het orgelspel ongetwijfeld aan elkaar doorgegeven. Het was een neven-bezigheid die zij bedreven naast hun eigenlijk beroep, het bierbrouwen en de exploitatie van de „Keizerskroon“ aan de markt in Borne waar zij ook hun bier aan de man brachten. In de brouwerij, die achter het logement was gelegen werd op eenvoudige wijze het bier bereid volgens de „bovengisting-methode“.

Het logement lag aan de grote verkeersweg van Duitsland naar Deventer en was daardoor goed beklant.

Tot deze klanten behoorden, op een gegeven moment, hoewel minder begeerd, de kozakken die ons, na het Liberté en Fraternité van de Fransen, voor de tweede keer de Vrijheid heetten te brengen. Het was een ruw volkje dat leefde naar de Wet der steppe en daardoor wel een andere instelling hadden dan de Bornezen in die tijd. Zo meent men te weten dat zij met hun geweren schoten op het blinkende windvaantje op de Keizerskroon dat hiervan dan ook nog jaren later de sporen droeg. Ook dwongen zij de gruttersvrouw Hulshof uit de Potkamp pannekoeken voor hen te bakken in de nabijgelegen kerk, waar zij allicht ook hun paarden zullen hebben gestald.

Maar ze hadden dorst, deze lwans en Pioters en dit moet de brouwerij toch ten goede gekomen zijn want „maire“ Landman betaalde wel in uiterste instantie.

Dat het bier uit de Keizerskroon ook bij begrafenissen werd gedronken („grooven-beer“) moge blijken uit de afgebeelde kwitantie van 9 februari 1792.

Doch laat ik tot het orgel terugkeren!



In het archief der Ned. Herv. Kerk bevindt zich onder „Manditen en Quitantie's" een opgave van cijfers die betrekking hebben op het orgel en deszelfs bediening. En ziet, daar treffen wij zowaar het tractement van de organist aan! De organist G. Meiling genoot in het jaar 1854 een tractement van f 56,- waarvoor hij dan ook

elke zondag zijn officie moest vervullen. In de loop der jaren is dit aangegroeid tot een bedrag van f 200,-. Het stemmen van het instrument werd gehonoreerd met een eveneens oplopend bedrag van f 4,- tot f 22,-.

Aan een artikel van mej. L. E. G. v.d. Most, destijds organiste in de kerk mocht ik ontleen dat het orgel dat

Herman Meyling: Levent Logis  
voor twee Colakken

Borne den 22 Novbr 1813

W. Lantman

nog een wagen met twee  
paarden voor een boer

W. Lantman

1792

Des 6 Febr. Op de groete van Berend Bos  
geconsummeerd 3/4 tons bier, 2 f 5 = 5 = 0

die my door de Hoogman Hendrik Bluls het Syn  
soldaan

G. Meiling

Borne den

9 Febr.

1792

zich thans in de kerk bevindt in 1841 is gebouwd door de orgelbouwer J. H. Holtgräve te Deventer voor de som van 850 guldens plus 78 guldens voor het schilderen. Bij de restauratie van het kerkgebouw in 1920 was er geen geld om ook het orgel een beurt te geven. Alleen werd een windvoorziening aangebracht die het „trappen” overbodig maakte.

In 1961 meldt een krantenbericht het feestelijk in gebruik nemen van het geheel gerestaureerde orgel. Deze restauratie werd uitgevoerd door de orgelbouwer G. Koch.

Schrijver dezes, zoon van de voorlaatste organist der Stephanuskerk bewaart nog goede herinneringen aan dit orgel en wat daarmee verband hield. Vader, die een leerling was van de musicus Kramer in Delden, heeft het orgel 9 jaren bespeeld, dus veel korter dan zijn voorzaten. Maar hij speelde met volle overgave en dit deed hij in het bijzonder op kerkelijke hoogtijdagen, als hij alle registers los trok, zodat het kerkje trilde op zijn grondvesten. Mijn broers en ik mochten wind trappen doch waren soms zo onder indruk van het spel dat wij het trappen vergaten.

Ik zou willen eindigen met een kleine anecdote die wel in dit raam past. Vader rookte, in zijn jongere jaren, graag een sigaar. Hij meende dit, verschooten als hij zat achter het groen saaien gordijntje voor het strenge oog van domine Van der Velde, ook op het orgel te kunnen doen. De preek was hiervoor het juiste moment. Hij vergat echter dat de rook speels boven het gordijn uitkinkelde en dit bezorgde hem, na de dienst de volgende opmerking van de predikant: „Meijling, je hebt weer mooi gespeeld, maar dat „reukoffer”, dat moest je laten”.

A. C. Meyling

## Wonderketting

In een oud geschrift kwam ik het volgende tegen.

De golobergsche electrische rheumatismeedkettingen.

Iedere ketting is in een doosje dat op de voorzijde de firma van den vervaardiger draagt, I. F. Globergsche, en op de keerzijde het wapen der vrije bergstad Facmonitz draagt.

Ze kosten f 1,70, de sterkeren f 2,70 per stuk.

De attesten liggen ter lezing bij B. Fikkert te Deventer en W. Ulderink te Zwolle.

Men draagt deze kettige zoo, dat de cylinder of op de borst of op de ruggegraad tusschen de schouderbladen te hangen komt.

Bij jicht in de bassen wordt de kettige zoo bevestigd dat de cylinder op het lijdende deel komt te liggen.

b.v. bij kniejicht hangt men die op of aan de knie.

Het gebruik moet zonder ophouden dag en nacht voortduren tot beterschap volgt.

Ze dienen acute en chronische reumatisme en jicht, zenuwziekten en longsteen, gezichtspijn, halsspijn, hand knie en voetjicht, zinkingen, oorpijn, hardhorigheid, oorzuizen, hartkloppen en slapeloosheid roos en andere ontstekingen.

Wie is er nog met deze geneeswijze bekend? Zijn er hier of daar nog van deze wonderkettingen aanwezig?

J. B. Slot,

Weth. Nijhuisstraat 13, Enschede.



## Boek en blad

**Drs. A. L. Hulshoff, Een kabinet van Twentse gezichten.** Dit 'kabinet', uitgegeven door Fibula van Dishoek en Canaletto, is een welkome verzameling van deels bekende, deels minder bekende en deels ook onbekende prenten van oud-Twente. In een fraaie sepia-kleurige tint afgedrukt, zijn het stuk voor stuk juweeltjes, die ofwel interessante historische details onthullen, ofwel laten zien, hoeveel moois er verloren is gegaan. Dat laatste soms nog niet eens zo lang geleden, zoals de afbeelding naar een aquarel door W. K. de Wijs (gestorven 1964) toont, waarop de Markelo nog in al zijn landelijke glorie zien liggen.

Heel oude prenten zijn er weinig. Hulshoff verklaart dit door de afgelegen ligging van oud-Twente. Toch valt het, voor wie dit uitgangspunt wel verwachtte, nog mee. Dit komt ook, doordat er, behalve oude prenten, oude kaarten zijn gereproduceerd. Behalve de bekende 'stafl'kaarten van Jacobus van Deventer uit de tijd van de tachtigjarige oorlog, diepte de samensteller een aantal heel interessante vogelvluchtkaarten op, die in 1783 met grote nauwgezetheid getekend zijn door een Zwitserse kapitein-ingenieur, J. H. Hottinger, in dienst van de Republiek. Een voorbeeld: Stift Weerselo blijkt er 'stedeboekkundig' nog altijd uit te zien als twee eeuwen geleden, al zijn de oude stifthuizen grotendeels door nieuwere bouwsels vervangen. Interessant en inspirend voor toekomstplannen, is ook het uitgestrekte parkbos rondom het stift, dat deze oude kaart onthult.

Behalve een korte inleiding, geeft het boek toelichtende teksten bij elke bladzijde van dit 'kabinet'. Die hadden m.i. wel iets uitvoeriger kunnen zijn. Bovendien worden ze door enkele foutjes ontsierd. Een aardige vondst was het, om de route door Twente aan te houden, die Jacob van Lennep en Dirk van Hogendorp op hun tocht in 1823 gevolgd hebben. Zij zagen Twente nog grotendeels, zoals het in dit boek voor ons op papier herleeft.

**S. de Jong, IJssel- & Berkeflora, In het voetspoor van David de Gorter.** In de eerste plaats een prachtig kijkboek voor wie de wilde planten mint. Zutphens oud-burgemeester (en oud-wethouder van Enschede) S. de Jong, die in zijn jonge onderwijzersjaren veel met M. J. van Sambeek heeft opgetrokken, nam na zijn

## Abonnementsgelden

Onze administratrice, mej. Weussink, verzoekt alle abonnees, die geen lid zijn van de Oudheidkamer Twente, het over '71 verschuldigde abonnementsgeld ad. f 5,- ten spoedigste over te maken op har postrekening 181.81.10 t.n.v. Administratie 't Inschrien te Enschede.

pensionering een oude hobby opnieuw ter hand. Met die zeer vaardige hand tekende hij tal van wilde planten, waarvan De Walburgers er honderd in dit boek verzamelde. Techniek: een zwartschrijvende balpen. Het effect heeft veel weg van de antieke kopergravures uit de tijd, dat David de Gorter de natuur van de Achterhoek verkende. Wie David de Gorter was, doet in een inleidende studie drs. M. M. Doornink-Hoogenraad uit de doeken. De Gorter liet in 1781 zijn Flora Zutphanica verschijnen. Hij was de eerste Nederlandse florist. Interessant is, wat zijn levensbeschrijfster meedeelt over De Gorters vermeldingen van volksnamen van planten, sommige zelfs zeer plaatselijk. De Jong trekt in zijn beknopte, maar knappe beschrijvingen, die bij de tekeningen horen, meermalen vergelijkingen tussen het voorkomen van dezelfde planten toen en nu. Er bleef nog veel behouden, maar in omvang is de achteruitgang schrikbarend. Waarschuwingen als dit boek, zeker in zo'n aantrekkelijke vorm, kunnen er niet te veel gegeven worden.

**'t Is mer 'n fuske. Stukskes en gedichten in de spraak van Twente en den Geldersen Achterhoek.** Een aardige verrassing ter gelegenheid van de eerste Twents-Achterhoekse Boekenweek, uitgegeven door de regionale boekhandelaars. Johan Buursink, G. J. H. Krosenbrink, H. Odink, B. Plegt en wijlen G. B. Vloedveld droegen gevarieerde en plezierig te lezen inhoud aan. (Voor) het omslag tekende Everhard Jans. Toelichting: 'De Enterse kiepenkerl, trekend door Twente en Achterhoek, biedt uit zijn gevulde korf streekboeken te koop aan. De zingende vogel (op de korf) symboliseert de onverflauwde ijver en inspiratie der plaatschrievers'. Waarlijk een hoopvol geluid.

**Willem Diemer, *Calendarium Poeticum Groningum*.** Een 'volks-almanak' anno 1960 (toen werd het manuscript al afgesloten), door de schrijver uitgegeven ter accentuering van het tienjarig bestaan van zijn uitgeverij. Het is een verzameling radiopraatjes in en over het Gronings, vooral bedoeld ter inspiratie van het onderwijs, dat vaak niet weet hoe het de regionale cultuur moet benaderen. Willem Diemer, leraar Nederlands en regionalist per definitie, weet het wel, getuige dit handzame boekje. Uitgave Stabo, Delden.

**Twente, enkele facetten.** Wie het óók weten, dat zijn de negen leraren van het lyceum De Grundel te Hengelo, die voor een onderwijsproject een aantal facetten van Twente beschreven in een door de school gestencild uitgegeven boek. Achtereenvolgens worden behandeld: Historische geografie van Twente in de middeleeuwen, Korte geschiedenis van Twente, iets uit de lotgevallen van het katholicisme van Twente, De godsdienstigheid in Twente, Het Twents en de omringende talen en dialecten in historisch perspectief, Rendez-vous met de streektaalliteratuur van Twente, Slim lastige woorden, Industrie in Twente. De meeste bijdragen getuigen van een goed ingewerkt zijn in de stof. Zo behandelt A. J. M. Agterbos in zijn artikel over de streekliteratuur de discussie over wat we daaronder hebben te verstaan. Zijn eigen keuze: de verzameling van geschriften die in de streektaal, i.c. het Twents, gesteld zijn. Hij ziet daarbij af 'van de eis dat die werken moeten voldoen aan de - steeds wisselende - esthetische of literair-kritische normen, waaraan het literaire gehalte van werken in een kultuurtaal, i.h.b. het Nederlands, wordt afgemeten'. Dat het begrip literatuur voor streektaal niet gerechtvaardigd zou zijn, noemt hij 'een ogenschijnlijk onuitroeibaar misverstand'. De schrijver constateert ook een toenemende belangstelling voor de Twentse streektaalliteratuur. Eén opmerking: wanneer hij mijn definitie (alles op het gebied van de schone letteren, wat onder invloed van het Twents milieu ontstaan is) als teveel omvattend afwijst, dan gaat hij uit van het begrip 'streektaalliteratuur', terwijl ik in dit citaat 'streekliteratuur' bedoelde. Een niet onaanzienlijk verschil!

**Natuur en Museum, juni 1971** stelt, in verband met discussie rondom het Volkspark te Enschede, de functie van het park aan de orde en betreft daarin ook de volkstuintjes. In dit verband wordt er voor gepleit de boerderijen, die door de stadsuitbreiding opgeslokt worden, te handhaven als centra van volkstuinten. Voor het opbergen van gereedschap en als woning voor toezichthouders.

Het Natuurmuseum te Enschede viert dit jaar zijn gouden jubileum, onder meer met een tentoonstelling, die is ingericht als 'rariteitenkabinet' anno dazumal.

**Driemaandelijks Bladen.** Nummer vier van de afgesloten jaargang 1970 bevat o.a. een artikel over 'herkomstnamen' door R. A. Ebeling. In Gelderland blijken dit soort familienamen (afgeleid van plaatsnamen zeer veel voor te komen in het rivierengebied, maar in de Achterhoek (de streek van de -inknamen!) blijft het percentage beneden de vier. Dezelfde schrijver behandelt de familienaam Berfelo. Een Overijsselse naam. Van alle dragers van die naam binnen de provincie Overijssel (140) wonen er liefst 118 in Enschede. Afkomst: de boerderijnaam Bervetlo (1475) onder Woude, waaraan nog de BerflobEEK herinnert.

**De Mars, mei 1971,** bevat o.m. een bijdrage van drs. A. L. Hulshoff: Sticht Weerselo vanuit de grond bezien. Een beschrijving van de voorlopige opgravingsresultaten in 1970.

**Ald Hoksebarge.** 1970, 4. J. M. Scaf (overl. 5-9-'70), Haaksbergen en Ariëns III. J. Vredenberg g.Nog eens: klok-opschriften. Id., De taal van Haaksbergen IX. J. Overbeeke, Bodemvondsten in Brummelo. W. E. ten Asbroek, G.O.L.S. (spoorwegnet). J. Overbeeke, Het erve Assink. W. E. ten Asbroek, Een soldaat voor 180 gulden.

Ald Hoksebarge 1971, 1. J. Overbeeke, De volkstelling. W. E. ten Asbroek, Hoe Burgsteinfurt aan plundering ontkwam. J. Vredenberg, De taal van Haaksbergen X. W. E. ten Asbroek, Een bruiloft met gevolgen. Overbeeke en Ten Asbroek, De Stoepe. W. E. ten Asbroek, Sex in vroeger jaren. J. M. Scaf, Haaksbergen en Ariëns IV.

Ald Hoksebarge 1971, 2. J. Leusink, Middel-eeuwse funderingen onder de Pancratiuskerk. B. E. Asbroek, Wonen wij op oud of wonen wij op nieuw land? W. E. ten Asbroek, Ruzie op het Eekveld. Overbeeke en Ten Asbroek, Het erve De Grobbe te Buurse. J. Vredenberg, De taal van Haaksbergen XI. J. M. Scaf, Haaksbergen en Ariëns V.

**Oudheidkamer Twente, Jaarverslag 1970.** Bevat o.a. Historische toelichting op de boerderijen bij Geesteren door H. Hagens.

**Dagblad van het Oosten.** G. J. Eshuis, serie Notter: 2/1 Groot Ensink verleende asiel aan zwervend volk, 16/1 Op Klein Ensink waren de jennakes in aanzien, 6/2 Was Klein Ensink handelsdepot?, 20/2 Eeuwenopde Lochtererven, 6/3 Groot Lochter, 20/3 Het Boomkate, 3/4 Eversberg, 17/4 't Voording, 1/5 Markeverdelin-



## Musea mogen de boot niet missen

Naar aanleiding van de opmerking van Mevrouw P. C. Wassenbergh-Clarijs op het artikel van de heer A. Buter, beide opgenomen in de twee laatst verschenen nummers van 't In-

gen, 15/5 Grensconflicten, 29/5 Baron sloeg hand aan de ploeg, 26/6 Eeuwenoude 'vennedieken', 12/6 Reggeschippers bij De Ster.

**Gelders-Overijsselse Crt.** 8/5 Derde boek van Hendrik Odink.

**Overijssels Landbouwblad**, 5/3 D. J. van der Ven, Biddag op de tweede woensdag in maart.

**Twents Dagblad Tubantia.** Serie B. J. Hekket, Wat betekent? 19/12 Bergentheim, 24/12 Jolink, 2/1 Rotterdam, 16/2 Herghelo, 23/2 Presikhaaf, 30/2 Bannink, 6/2 Wennink, 13/2 Neurink, 20/2 Platvoet, 27/2 Splinterink, 6/3 Swormink, 13/3 Hannink, 20/3 Strating, 27/3 Stottelaar, 10/4 Splanink, 17/4 Boswerger, 24/4 Koelink 1/5 Sanderink, 9/5 Molthof, 22/5 Waalderink, 29/5 Bladder, 5/6 Doornink, 19/6 Bennink.

**Twentsche Courant.** 13/2 Rijksmuseum Twenthe gaat op moderne toer. 28/4 Dr. Entjes wil 'Nederlands' geleidelijk introduceren. Laat uw kind op de school rustig dialect spreken. 3/5 Veertig jaar zon en vrijheid op De Hoch. 8/5 Mr. G. J. ter Kuile met pensioen.

G. J. H. Vloedveld: 5/2 Laatste Reutumse klop woonde op 't Loo-huis. 6/2 Invloed van Hofkessen zelfs nu nog merkbaar. H. Klaassen (vandaag 70) weet wat hij schrijft.

Adriaan Buter: 31/12 Van Sluiter tot Ter Reehorst, 2/1 Dr. Heslinga, pionier in cetologie, 29/1 Katoenagent, mooi vak en nog lang niet uit de tijd, 1/2 Oud-Enschedeër Sietze de Jong tekende een plantenboek, 6/2 Hoe Heeten was en wies, 22/4 'Veredelingsindustrie' in een Markeloos boerderij, 30/4 Bij twee boekenweekuitgaven, 8/5 Arend Temmink heeft de hele streek thuis en in de tuin, 13/5 In kerk van Ootmarsum liggen zeven graven van gehate drostenfamilie, 14/5 Twee eeuwen oud: de illusie van graaf Carel, 24/5 Mevrouw A. Stappers-Vürtheim is trots op haar trappenhuis (kaarten van Oldenzaal), 24/6 Rariteitenkabinet vol stoffige geraamtes.

Adriaan Buter

schrien, breng ik gaarne een tweetal zienswijzen naar voren.

Wordt het niveau van kleine, niet gespecialiseerde, oudheidkundige instellingen bepaald door het al dan niet aanwezig zijn van topstukken, bijvoorbeeld een zeldzaam voorwerp, en is het betrokken museum of de oudheidkamer bij ontbreken van deze niet levensvatbaar? Gelukkig niet!

Wat is een topstuk? Voor een klein museum in de eerste plaats een toonbaar stuk, zoals een min of meer gave, mooie urn of een bronzen bijl (ik beperk mij hier tot de archeologie). Voor de wetenschap die (resten van) voorwerpen, die door vondstomstandigheden of type inlichtingen over het verleden geven, die veel andere voorwerpen niet bieden, bijvoorbeeld over datering of handelsrelatie.

Hiermee komen wij op de kennisuitdragende functie van locale-, regionale- c.q. provinciale- en nationale musea. De nationale musea hebben onder meer tot doel een representatief overzicht te geven van de vaderlandse (voor)geschiedenis en cultuur. Dat dit niet alleen aan de hand van topstukken dient te geschieden behoeft geen betoog. De provinciale musea hebben een vergelijkbare opzet voor de regio. Deze opzet is voor de locale musea uiteraard niet haalbaar en evenmin noodzakelijk. Volstaan moet worden met enige grepen uit het verleden aan de hand van locale vondsten, waarbij een topstuk lokaal geen grotere educatieve waarde heeft, noch als representatief kan worden aangemerkt en lokaal ook niet de vereiste wetenschappelijke aandacht kan krijgen. Met betrekking tot de term „locale vondst” zij hier nog opgemerkt, dat in feite iedere vondst een locale vondst is, waarvan de wetenschapsman de locale-, regionale- of nationale betekenis kan bepalen.

A. D. Verlinde

## Gehoord en gelezen

**Buurse.** Op 15 en 16 mei vierde het natuurvriendenhuis Den Braam zijn veertigjarig jubileum. De naobers vierden volop mee, de plaatselijke harmonie bracht een serenade.

**Borculo.** Op 5 mei is de gerestaureerde watermolen van Borculo opnieuw in gebruik genomen. Het rechtermolengebouw is nu restaurant 'De stenen tafel'.

**Drienerlo.** De naam Löss Hoes, resultaat van een prijsvraag, is niet ingeslagen. Het Campuscentrumcomplex van de THT heet voortaan De Vrijhof. Wel Twentse namen voor nieuwe wegen: De Zul, de Achterhorst, de Horst, de Hems, Het Ritke, De Knepe.

**Enschede.** In een brief aan B. en W. heeft Oudheidkamer-bestuurslid J. W. Berns (nu te Nijmegen) de aandacht gevraagd voor het behoud van de boerderijtjes op het landgoed Bouwhuis, nu van de Stichting Philadelphia.

**Hengelo.** Jan van 'n Tol, de stalhouder J. B. Veltkamp, heeft aan de Dennenbosweg een nieuwe stal met tien boxen in gebruik genomen. In 1961 was de stalhouderij, die toen nevenbedrijf was van een kolenhandel, opgeheven. Door de teruggang van het kolenverbruik, schakelde de heer Veltkamp in 1966 weer op de stalhouderij over. Men kan in Hengelo nog steeds per koets naar de trouwpartij.

**Lonneker.** Dank zij de Dorpsraad beschikt Lonneker nu over een kei als versiering van het Dorpsplein. Er zal ook een inscriptie aangebracht worden in de plm. 30.000 kg. wegende zwerfsteen. Vindplaats het nieuwe sportveld.

**De Lutte.** Staatsbosbeheer bouwde bij de Punt-huizerbeek een (toekomstig ontvangstcentrum?) gebouw in Twentse stijl, dat naar een vorig jaar overleden medewerker het J. Wesselink-hoes genoemd is.

**Neede.** In de fraai gerestaureerde oude hesenherberg (boerderij) De Meijer is sinds maart van dit jaar een gemeenschappelijke openbare bibliotheek en leeszaal ondergebracht. Naobers en andere gulle gevers zorgden voor een passende aankleding van de grote schouw in het voormalige woonvertrek, nu ontvangsthal.

**Vereniging Oudheidkamer Twente, Lasondersingel 129, Enschede:** Voor het zomerprogramma zijn enkele excursies in voorbereiding. De leden zullen hierover nog nader ingelicht worden.

**Twentse Werkgemeenschap voor Archeologie en Historie, Mercuriusstraat 110, Hengelo:** Het zomerprogramma bevat de volgende dagexcursies: 10 juli, Metelen (Stift), Nottuln (Stift) en het Stevertal, Havixbeck, Hohen Holte. 21 augustus, Stift Börstel, Museumsdorf Cloppenburg. 18 september, Montferland: Doesburg, 's Herenberg (huis Bergh), Zeddum (molen), burcht Montferland.

**Museum Paltshuis, Marktstraat 13, Oldenzaal:** Het museum is geopend van dinsdag t.e.m. vrijdag van 10-12, 14-17 uur, op zaterdag en zondag van 14-17 uur.

**Stichting Heemkunde v. Ootmarsum en Omstreken, Stobbenkamp 13, Ootmarsum:** Museum en Los Hoes zijn geopend van maandag t.e.m. vrijdag van 8-12 en 13.30-17.30 uur.

**Twents-Gelders Textielmuseum, Espoortstraat 182, Enschede:** Het museum is geopend van dinsdag t.e.m. zaterdag van 10-12 en 14-17 uur, op zondag van 14-17 uur.

**Stichting Hist. Soc. Enschede-Lonneker, Osna-brückstraat 3, Enschede:** Het excursieprogramma omvat de volgende zaterdagmiddagtochten: 31 juli, tocht naar de gemeente Hengelo; 21 augustus, tocht in Oost Enschede; 25 september, tocht naar West Enschede. Bovendien zal op vrijdag 3 september weer een aanvang gemaakt worden met de Holterhofavonden.

**Oele.** Op 25 mei heeft rentmeester ir. C. Brunt van de stichting Twickel de gerestaureerde Oeler watermolen overgedragen aan de gemeente Hengelo, die nu eigenaresse is.

**Zwolle.** Mr. G. J. ter Kuile, sinds 1948 rijksarchivaris in Overijssel, heeft in verband met zijn pensionering afscheid genomen. Namens een huldigingscomité heeft prof. dr. B. H. Slicher van Bath hem een album amicorum aangeboden.